

Principiul legalității – garanție juridică a respectării legii procesual-penale a Republicii Moldova și României

The Principle of Legality – A Legal Guarantee of Compliance with the Criminal Procedure Law of the Republic of Moldova and Romania

LUCIA RUSU¹

Rezumat: Legalitatea procesului penal este principiul fundamental potrivit căruia desfășurarea întregului proces penal are loc potrivit dispozițiilor prevăzute de lege. Realizarea scopurilor procesului judiciar penal este posibilă doar în condițiile executării stricte și fără de echivoc a prevederilor legii procesual penale. Procesul penal este o varietate specială a activității statale, în desfășurarea căreia pot fi limitate unele drepturi și interese legitime ale persoanelor, din care considerente realizarea acestuia în limitele legii are o importanță deosebită. Pe de o parte, se garantează obținerea și posibilitatea utilizării în continuare a probelor, iar pe de altă parte, se protejează drepturile și libertățile cetățenilor, atrași în orbita procesului judiciar penal. În privința noțiunii de „legalitate” în literatura de specialitate nu se expune o opțiune unică. Fără a ne concentra atenția într-un mod special asupra analizei diferitelor puncte de vedere, vom menționa că poziția noastră cu referire la acest subiect este conformă cu perceperea legalității - ca o respectare și îndeplinire strictă, fermă și consecventă a normelor de drept. În situația de încadrare în limitele legii, actele juridice normează un regim necesar și determinat de activitate sau de abținere de la ea din partea organelor, organizațiilor, întreprinderilor, instituțiilor, cetățenilor și a persoanelor cu funcție de răspundere.

Cuvinte-cheie: legalitate, principiu, forma procesului penal, proces penal contradictorial, apărare, acuzare, funcție procesual-penală, învinuire, învinuit, inculpat, urmărire penală, judecată, căi de atac, sentință

Abstract: The legality of the criminal trial is the fundamental principle based on which the conduct of the entire criminal trial takes place according to the provisions of the law. Achieving the goals of the criminal judicial process is possible only under the conditions of strict and unequivocal fulfillment of the provisions of the criminal procedure law. The criminal trial is a special variety of state activity in the course of which the legitimate rights and interests of individuals may be limited, for which reason its implementation within the limits of the law is of particular importance. On the one hand, the obtaining

¹ Lector univ. dr., Facultatea de Drept și Științe sociale, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, email: lucia.rusu@usarb.md

and the possibility to continue using the evidence is guaranteed, and on the other hand, the rights and freedoms of the citizens attracted in the orbit of the criminal judicial process are protected. In the specialized literature, no single option is exposed regarding the notion of "legality". Without focusing our attention in a particular way on the analysis of different points of view, we will mention that our position on this subject is in line with the perception of legality - as a strict, firm and consistent observance and enforcement of the principles of law. In cases of compliance with the law, legal instruments regulate a necessary and determined regime of activity or abstention from it by bodies, organizations, enterprises, institutions, citizens and persons in positions of responsibility.

Keywords: legality, principle, form of criminal trial, adversarial criminal trial, defense, accusation, criminal procedure function, charge, accused, defendant, criminal prosecution, trial, remedies, sentence

Introducere

Pe măsura realizării juste și a integrării în mediul social, drepturile omului nu pot fi declarative, deoarece întregul sistem juridic este un pilon de chintesență obiectivă, iar în sistemul statal al relațiilor social-politice și juridice, desigur, persoana și drepturile ei trebuie să dețină un loc prioritar. În evoluție firească, funcția de reglementare și perfectibilitate a normelor de drept a suferit schimbări fiind axată pe grija de asigurare a drepturilor și intereselor cetățenilor. Pe drept vorbind, necesitatea instituirii unor noi forme procesual-penale a fost și rămâne, în mare parte, determinată de dorința stabilirii unui raport optim între interesele societății și ale cetățeanului. Și, dacă unele aspecte (cele dintâi) își găsesc expresia deplină în soluționarea sarcinilor legate de stabilirea adevărului în cauzele penale, apoi altele (cele de pe urmă) țin de asigurarea respectării drepturilor și intereselor legitime ale persoanei, toate contribuind finalmente la stabilirea adevărului.

Vizibil și inteligibil aici că de importanță deosebită este realizarea prevederilor principiului legalității în toate domeniile vieții în care acestea se regăsesc. Esențial, și legalitatea recunoscută practic de toată comunitatea democratică mondială este actualmente percepută nu doar ca un principiu al procesului penal, dar și ca statut deosebit în orice reglementare de natură juridică. Principiul legalității are astfel rolul unei pârgii în constituirea de noi conștiințe juridice reprezentând una dintre garanțiile de vârf într-un proces penal corect și în protecția cetățeanului în cazul atragerii neîntemeiate la răspundere penală. Anume acest principiu trasează caracterul activității organelor judiciare, antrenate în investigarea, examinarea și soluționarea cauzelor penale. Mai mult: realizarea acestui principiu determină poziția persoanei în societate, asigură protecția ei de la condamnările abuzive și neîntemeiate, drepturile și libertățile specifice participanților la procesul penal.

1. Reflecții de ordin general privind respectarea exigențelor principiului legalității

O concepție actuală modernă asupra statului de drept, pune pe prim plan ocrotirea individului, drepturile și libertățile recunoscute și garantate de lege, situând legea mai presus de orice persoană. Din această perspectivă, respectarea legii procesual-penale apare ca un imperativ absolut, a cărui îndeplinire trebuie realizată prin instituirea unor garanții juridice atât generale, cât și speciale, care să permită funcționarea corectă a mecanismelor statului de drept.

În ceea ce privește garanțiile juridice generale ale respectării legii procesual-penale, acestea se subsumează ideilor de așezare a procesului penal pe principii fundamentale democratice². Obligația respectării legii este aceeași în toate domeniile vieții sociale³.

Calitățile legii sunt *accesibilitatea și previzibilitatea*. Accesibilitatea legii are în vedere posibilitatea persoanei de a cunoaște conținutul dispozițiilor legale (de exemplu, cetățeanul să dispună de informații suficiente, în circumstanțele cauzei cu privire la existența și conținutul normelor juridice aplicabile într-un caz determinant). În al doilea rând, legea trebuie să fie previzibilă, adică să fie redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane – care la nevoie poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita⁴.

Confirmarea supremației legii în toate domeniile vieții sociale este posibilă doar în condițiile promovării și respectării prevederilor principiului legalității. Acest lucru este specific, îndeosebi procesului penal, ca activitate strict reglementată de lege, direcționată spre apărarea și consolidarea legalității și a ordinii de drept. Descoperirea infracțiunilor, identificarea făptuitorilor, atragerea la răspundere și pedepsirea lor – toate aceste activități se desfășoară în strictă concordanță cu prevederile legii⁵.

Cu privire la principiul legalității procesului penal, este necesară sublinierea a două aspecte în care acesta interferează cu dreptul constituțional. Primul vizează obligația legiuitorului infraconstituțional de a edicta norme care să respecte anumite condiții de calitate pe baza cărora să se desfășoare procedurile judiciare penale, în vreme ce al doilea aspect vizează acțiunea în timp

² B. Ștefănescu, *Garanțiile juridice ale respectării legii procesual-penale în activitatea de judecată*, Editura Hamangiu, București, 2007, p. 43.

³ N. Volonciu, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Vol. I, Editura Paideia, București, 1993, p. 82.

⁴ M. Udrioiu (coord.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, Vol. 1, Editura C. H. BECK, București, 2015, p. 6.

⁵ П. А. Лупинская (ред.), *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*, 3-е изд., Издательство ЮРИСТЪ, Москва, 2001, p. 120. (Lupinskaia P. A. *Ugolovno-proțesualinoie pravo Rossiiskoi Federaii*. Izd. IURIST. M., 2001, p. 120).

a normelor de procedură penală, cu urmarea incidenței lor în cauzele penale pendinte.

În legătură cu primul aspect, pornind de la considerentele de principiu dezvoltate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, a fost pus, în mod esențial, accentul pe respectarea exigențelor de calitate a legislației interne, legislație care, pentru a fi comparabilă cu principiul preeminenței dreptului, trebuie să îndeplinească cerințele de *accesibilitate* (normele care guvernează materia procedurii penale trebuie reglementate la nivel de lege), *claritate* (normele trebuie să aibă o redactare fluentă și inteligibilă, fără dificultăți sintactice și pasaje obscure sau echivoce, într-un limbaj și stil juridic specific normativ, concis, sobru, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale și de ortografie), *precizie și previzibilitate* (*lex certa*, norma trebuie să fie redactată clar și precis, astfel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate – să își coreleze conduita și să fie capabilă să prevadă, într-o măsură rezonabilă, consecințele care pot apărea dintr-un act determinat)⁶.

2. Principiul legalității pe plan procesual-penal

Principiul legalității procesuale este o transpunere pe plan procesual a principiului general de drept al supremației și respectării necondiționate a dreptului. Acest principiu se deduce și din caracterul de ordine publică a normelor de drept procesual penal. Principiul cuprins în această regulă de bază privește legalitatea procesuală în realizarea justiției penale, legalitatea substanțială a acesteia fiind asigurată prin incidența principiului fundamental de drept penal al legalității incriminării și sancțiunilor de drept penal.

Legalitatea procesuală trebuie să asigure și respectarea legalității substanțiale, fără a i se substitui acesteia din urmă. Principiilor *nullum crimen sine lege* și *nulla poena sine lege* din dreptul penal le corespunde în dreptul procesual penal principiul *nulla justitia sine lege*⁷.

Legalitatea este un principiu universal, care se reflectă în toate celelalte principii și norme ale procesului penal, caracterizând toate laturile activității procesual-penale. Ea ocupă un loc deosebit în sistemul principiilor procesului penal, fiind denumită în unele surse de specialitate ca un principiu al tuturor principiilor⁸.

⁶ D. M. Morar (coord.), *Codul de procedură penală în jurisprudența Curții Constituționale. Comentariu pe articole*, Editura Hamangiu, București, 2021, p. 2.

⁷ I. Dolea, D. Doman, Iu. Sedlețchi, T. Vizdoagă, *Drept procesual penal*, Editura Cartier Juridic, Chișinău, 2005, p. 66.

⁸ П. А. Лупинская (ред.), *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*, 3-е изд., Издательство ЮРИСТЪ, Москва, 2001, p. 121.

Legalitatea procesului penal este principiul fundamental potrivit căruia desfășurarea întregului proces penal (atât în cursul urmăririi penale, cât și al camerei preliminară sau al judecării ori cu ocazia punerii în executare a hotărârilor penale definitive, precum și a altor proceduri penale, are loc potrivit dispozițiilor prevăzute de lege. Astfel, pe de o parte, trebuie să existe o lege previzibilă și accesibilă, conformă standardelor constituționale și de protecție a drepturilor omului, care să prevadă regulile procedurale, iar, pe de altă parte, este necesar ca actele și probele în procesul penal să fie efectuate potrivit legii⁹.

Principiul legalității procesuale reprezintă o consacrare a principiului *nullum iudicium sine lege*, precum și a principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică în scopul asigurării unei garanții efective pentru a preveni arbitrarul în materie de urmărire penală, condamnare sau aplicare a pedepsei¹⁰.

În realizarea actului de justiție penală, legalitatea procesuală se completează cu legalitatea incriminării, potrivit căreia infracțiunile trebuie prevăzute în mod clar, precis și previzibil de lege (*nullum crimen sine lege*), și cu legalitatea pedepsei, potrivit căreia pedepsele și măsurile ce pot fi luate împotriva persoanelor care săvârșesc infracțiuni trebuie să fie prevăzute în mod clar, precis și previzibil de lege (*nulla poena sine lege*).

Ca efect al principiului legalității, în procesul penal, sub aspect procedural, este aplicabil numai principiul imediatei aplicări a legii de procedură. Excepțiile de la acest principiu trebuie să fie prevăzute explicit de lege, nefiind posibilă aplicarea lor pe cale de interpretare¹¹.

Principiul legalității (*întâlnit în literatura de specialitate și sub denumirea de principiul preeminenței dreptului – n.n.*), reprezintă una din garanțiile privitoare la desfășurarea procesului penal. El se opune oricărei ingerințe din partea legislativului în actul de justiție și cu atât mai mult din partea executivului, fără a fi exclusă, totuși, posibilitatea ca puterea legislativă să adopte reglementări cu efect retroactiv, în situații bine determinate¹². Dispozițiile retroactive trebuie să respecte nu doar oportunitatea („situații bine determinate”), ci și dispozițiile constituționale și penale substanțiale potrivit cărora doar legea penală mai favorabilă (sens larg, inclusiv cea de dezincriminare) pot retroactiva.

În procesul penal, principiul legalității presupune respectarea strictă de către organele de drept, de către persoanele cu funcție de răspundere, antrenate în cercetarea și examinarea cauzelor penale și de către persoanele participante

⁹ M. Udriou (coord.), *op. cit.*, p. 6.

¹⁰ *Idem*, p. 7.; Hotărârea CEDO în cauza *SW c. Marea Britanie*, din 22 noiembrie 1995, par. 34 [online] la <https://jurisprudencedo.com/SW-contr-Marea-Britanie-Principiul-legalitatii-Previzibilitatea-normei-penale-Conditii.html>, accesat la 13.09.2021

¹¹ M. Udriou (coord.), *op. cit.*, pp. 7-8.

¹² C. Bîrsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, Vol. I. *Drepturi și libertăți*, Editura ALL BECK, București, 2005, pp. 503-504.

la proces a tuturor normelor materiale și procesuale pe durata efectuării acțiunilor procesuale, luării deciziilor, exercitării drepturilor și îndeplinirii obligațiilor obligațiilor¹³.

Respectarea legalității în procesul penal prezintă importanță cu atât mai mult cu cât în acest domeniu necesită apărare unele drepturi și libertăți cetățenești dintre cele mai importante, iar pe de altă parte sunt conferite organelor judiciare posibilități de luare împotriva persoane acuzate de comiterea unor fapte penale a unor măsuri de maximă gravitate, cum ar fi: reținerea, aplicarea de sechestre, efectuarea de percheziții, ridicarea de obiecte etc.¹⁴.

Pe durata întregului proces penal, legalitatea reprezintă condiția obligatorie a valabilității juridice a tuturor acțiunilor și hotărârilor procesuale. Persoanele cu funcție de răspundere, antrenate în activitatea procesual-penală au obligația nu doar de a respecta prevederile legii, dar și de a cere un asemenea respect în raport cu normele legale și din partea altor persoane¹⁵.

Legalitatea este mai mult decât un principiu explicit al procesului penal, întinderea sa acoperind de fapt întreaga activitate judiciară înscrisă în normele de procedură penală, indiferent dacă prin procedurile respective se realizează sau nu un proces penal prin care se soluționează litigiul izvorât din săvârșirea unei infracțiuni. Este neîndoielnic că atunci când se desfășoară o procedură de reabilitare judecătorească, o reparare a pagubei pricinuite de condamnarea sau arestarea pe nedrept, se recunoaște o hotărâre sau alt act judiciar străin sau se procedează la înlocuirea ori reconstituirea unor înscrisuri, principiul legalității se aplică tot așa de consecvent, niciuna din procedurile speciale amintite neputându-se realiza decât în strictă conformitate cu legea¹⁶.

3. Caracteristici și garanții procesuale ale principiului legalității

Potrivit unei opinii exprimate în literatura de specialitate, principiul legalității în procesul penal se manifestă prin următoarele caracteristici:

- 1) înființarea prin lege a instanțelor judecătorești, a Parchetului și a organelor de urmărire penală, precum și desfășurarea activității acestora în compunerea și limitele competenței acordate de lege;
- 2) respectarea de către subiecții oficiali ai procesului penal, pe tot parcursul procesului penal, a legii procesual-penale și a altor dispoziții legale;
- 3) respectarea integrală a drepturilor procesuale acordate de lege participanților și utilizarea numai a mijloacelor și metodelor admise de lege;

¹³ A. С. Кобликов (ред.), *Учебник уголовного процесса*, Издательство СПАРК, Москва, 1995, p. 29.

¹⁴ N. Volonciu, *op. cit.*, p. 83.

¹⁵ А. В. Гриненко, *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный*, Издательство ЭКСМО, Москва, 2006, p. 57.

¹⁶ N. Volonciu, *op. cit.*, p. 83.

4) efectuarea fiecărui act procesual sau procedural în conținutul și formele stabilite de lege.

Pentru asigurarea respectării legalității în cursul desfășurării procesului penal legiuitorul a instituit o serie de garanții procesuale:

a) nulitatea actelor efectuate cu încălcarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal;

b) decăderea din exercițiul unor drepturi procesuale ca sancțiune procesuală;

c) aplicarea unei amenzi judiciare pentru încălcarea obligațiilor procesuale;

d) calificarea ca infracțiune a încălcărilor foarte grave a legii procesual-penale¹⁷.

Unii doctrinari identifică următoarele garanții juridice care asigură legalitatea procesului penal: a) supremația legii în activitatea de judecată și organizarea unui sistem jurisdicțional legal, de drept comun și fără caracter excepțional, care permite folosirea căilor de atac; b) reglementarea nulității actelor efectuate prin încălcarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal; c) decăderea din exercițiul unor drepturi procesuale, ca sancțiuni procesuale; d) aplicarea unei amenzi judiciare pentru încălcarea obligațiilor procedurale; e) calificarea ca infracțiuni a încălcărilor foarte grave ale legii procesual-penale; f) reglementarea unui control sistematic și eficient prin care pot fi descoperite și înlăturate actele procesuale și procedurale ilegale în conținutul cărora intră controlul respectării legii de către organele de cercetare penală¹⁸.

Abaterea de la prevederile normelor de procedură penală din motive de raționalitate sau din orice alte considerente nu este admisă. Principiul legalității ghidează întregul sistem de principii procesuale, obligându-ne să respectăm atât normele de drept, cât și totalitatea principiilor caracteristice unui proces penal. Dacă anumite principii ale procesului penal nu ar avea caracter obligatoriu, rezultă că întregul sistem procesual s-ar deteriora, fapt ce ar determina o ilegalitate. Or, am putea susține fără nici o rezervă că principiul legalității poate fi caracterizat ca un principiu al tuturor principiilor¹⁹.

Principiul legalității procesului penal este aplicabil în egală măsură tuturor activităților instanței de judecată, părților și altor participanți la procesul penal, toți fiind obligați să respecte legea în activitatea lor procesuală. Respectarea principiului legalității asigură concomitent respectarea tuturor principiilor

¹⁷ I. Dolea, D. Doman, Iu. Sedlețchi, T. Vizdoagă, *op. cit.*, pp. 70-71.

¹⁸ Gh. Mateuț, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Vol. I, Editura C. H. Beck, București, 2007, pp. 154-155.

¹⁹ A. С. Кобликов (ред.), *Учебник уголовного процесса*, Издательство СПАРК, Москва, 1995, pp. 29-30.

procesului penal, situația fiind determinată de statutul principiului legalității ca principiu-cadru și ca primă condiție a existenței celorlalte principii²⁰.

4. Principiul legalității în practica Curtii Europene a Drepturilor Omului

În cauza *Coeme c. Belgia*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reamintit că principiul legalității dreptului procesual penal este un principiu general de drept. Acest principiu primează asupra legalității dreptului penal și este consacrat prin adagiul „*nullum iudicium sine lege*”. De asemenea, acesta impune anumite exigențe cu privire la desfășurarea procedurii, pentru a garanta procesul echitabil, care implică respectarea egalității armelor. În speță, Curtea a considerat că incertitudinea din cauza lipsei normelor de procedură stabilite în prealabil, plasa reclamantul într-o situație dezavantajoasă în raport cu autoritățile de urmărire, ceea ce l-a lipsit pe dl Coeme de un proces echitabil în sensul art. 6, § 1 din Convenție²¹.

În viziunea Curtii Europene a Drepturilor Omului, dreptul la un proces echitabil constituie expresia cea mai elocventă a principiului preeminenței dreptului. Cu privire la acesta, instanța europeană a subliniat că își găsește concretizarea în art. 6 al Convenției, care, garantând dreptul la un proces echitabil, expune detaliat imperativele acestei noțiuni pentru „acuzările” în materie penală. Noțiunea de „proces echitabil” a cunoscut o evoluție dintre cele mai notabile în jurisprudența Curtii Europene a Drepturilor Omului, marcată, în special, de importanța atribuită aparențelor și de sensibilizarea crescândă a opiniei publice cu privire la garanțiile unei bune justiții²². În legătură cu aceasta, s-a precizat că eventualele aprehensiuni ale justițiabililor cu privire la caracterul echitabil al procedurilor la care participă nu sunt de neglijat, dar, pentru a fi luate în seamă, trebuie să poată fi considerate justificate obiectiv²³.

²⁰ I. Dolea, D. Doman, Iu. Sedlețchi, T. Vizdoagă, *op. cit.*, p. 71.

²¹ I. Dolea, *Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Comentariu aplicativ)*, ed. a 2-a, Editura Cartea Juridică, Chișinău, 2020, p. 51; Hotărârea CtEDO în cauza *Coeme c. Belgia*, din 22 iunie 2000, nr. 32492/96, par. 99-103 [online] la <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-63450%22>}, accesat la 15.09.2021

²² Gh. Mateuș, *op. cit.*, p. 154; Hotărârea CtEDO în cauza *Brogers c. Belgia*, din 30 octombrie 1991, nr. 214-B, par. 24 [online] la <https://jurisprudentacedo.com/BORGERS-c.-BELGIEI-Interdictia-pentru-un-acuzat-de-a-raspunde-la-concluziile-trase-cu-prilejul-audierii-in-fata-Curtii-de-casatie-de-catre-un-magistrat-al-Ministerului-Public-si-participarea-acestui-m.html>, accesat la 15.09.2021.

²³ Gh. Mateuș, *op. cit.*, p. 154; Hotărârea CtEDO în cauza *Kraska c. Elveția*, din 19 aprilie 1993, nr. 254-B, par. 32 [online] la <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-62385%22>}, accesat la 16.09.2021.

Într-o altă cauză, *Amann c. Elveția*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a menționat că nu poate fi considerată „lege” decât o normă enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite individului să-și corecteze conduita. În special, o normă este previzibilă atunci când oferă o anumită garanție contra atingerilor arbitrare ale puterii publice²⁴.

Actualmente, în vederea consolidării principiului legalității în procesul penal, alături de sancțiunile procedurale, sancțiunile care au caracter administrativ, civil sau penal, ce își găsesc aplicarea în funcție de gravitatea încălcării legii, sunt reglementate numeroase posibilități de control sistematic și eficient prin care pot fi descoperite și înlăturate actele procesuale și procedurale nelegale²⁵.

5. Limitele legalității procesului penal

Legalitatea procesului penal implică și unele limite în aplicarea acestui principiu, care sunt determinate de dispozițiile legii de procedură penală. Astfel, încălcările de lege lipsite de importanță, care nu au avut nicio influență negativă asupra desfășurării procesului penal și soluționării juste a cauzei, nu atrag nulitatea actelor asupra cărora s-au produs; depășirea termenului de atacare a unei hotărâri judecătorești atrage menținerea hotărârii, deși există posibilitatea să se fi încălcat legea în cauza respectivă. Aceste limite, existente în orice legislație de procedură penală, se explică prin necesitatea respectării unei discipline în desfășurarea procesului, în vederea realizării scopului acestuia într-un termen rezonabil²⁶.

De asemenea, reținem că principiul legalității consacrat de Codul de procedură penală, în virtutea căruia „*Procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege*”, este un principiu care se subsumează principiului supremației Constituției, nicio normă procesual penală care contravine sau se abate de la standardele de protecție constituțională neputând constitui temei al desfășurării procesului penal, deci reper al aplicării principiului legalității²⁷.

²⁴ I. Dolea, *op. cit.*, p. 51; Hotărârea CtEDO în cauza *Amann c. Elveția*, din 16 februarie 2000, nr. 27798/95, par. 56 [online] la <https://jurisprudencedo.com/Amann-contr-Elvetia-Supravegherea-persoanei-Conditiiile-legii-interne.html>, accesat la 16.09.2021

²⁵ I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, ed. a 3-a, rev. și ad., Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 91.

²⁶ Gr. Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, ed. a 3-a, Editura Hamangiu, București, 2013, p. 64.

²⁷ D. M. Morar (coord.), *Codul de procedură penală în jurisprudența Curții Constituționale. Comentariu pe articole*, Editura Hamangiu, București, 2021, pp. 5-6.

Concluzii și recomandări

Confirmarea supremației legii în toate domeniile de activitate social-statală este posibilă doar în condițiile promovării și respectării stricte a prevederilor principiului legalității. Acest lucru este, în mare parte, specific procesului penal, ca activitate reglementată de lege, direcționată spre apărarea și consolidarea legalității și a ordinii de drept. Descoperirea infracțiunilor, identificarea faptuitorilor, aplicarea unei pedepse echitabile, inadmisibilitatea atragerii la răspundere a persoanelor care nu au nicio vină, apărarea drepturilor și libertăților persoanelor antrenate în sfera procesului penal sunt așa dar posibile doar în condițiile respectării stricte a prevederilor principiului legalității.

La un loc și fiecare în parte luate, principiile procesului penal reprezintă o expresie directă și nemijlocită a legalității, deoarece încălcarea oricărui dintre acestea reprezintă concomitent o abatere de la prevederile legii. De înțeles că principiile procesului penal nu completează principiul legalității, ci îi concretizează indubitabil conținutul. Legalitatea este realizată atât prin prisma celorlalte principii ale procesului penal, cât și nemijlocit. Cerințele ei cuprind de fiecare dată conținutul și forma exterioară a activității de aplicare a normelor de drept, servind drept condiție fundamentală, de bază pentru folosirea corectă și corespunzătoare a normelor de drept.

Și în fine, cu titlu de *lege ferenda*, recomandăm completarea art. 7 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova cu alin. (10), cu următorul conținut: „*Încălcarea normelor de procedură penală de către reprezentanții organelor de urmărire penală pe durata procesului penal are ca efect recunoașterea probelor obținute ca fiind inadmisibile. Ordonanțele organelor de urmărire penală, încheierile și hotărârile instanței de judecată trebuie să fie legale, întemeiate și motivate în modul corespunzător*”.

Referințe

- Bîrsan C., *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, Vol. I. *Drepturi și libertăți*, Editura ALL BECK, București, 2005.
- Dolea I., *Codul de procedură penală al Republicii Moldova. (Comentariu aplicativ)*, ed. a 2-a, Editura Cartea Juridică, Chișinău, 2020.
- Dolea I., Doman D., Sedlețchi Iu., Vizdoagă T., *Drept procesual penal*, Editura Cartier Juridic, Chișinău, 2005.
- Mateuț Gh., *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Vol. I, Editura C. H. BECK, București, 2007.
- Morar D. M. (coord.), *Codul de procedură penală în jurisprudența Curții Constituționale. Comentariu pe articole*, Editura Hamangiu, București, 2021.
- Neagu I., Damaschin M., *Tratat de procedură penală. Partea generală*, ed. a III-a, rev. și ad., Editura Universul Juridic, București, 2020.
- Ștefănescu B., *Garanțiile juridice ale respectării legii procesual-penale în activitatea de judecată*, Editura Hamangiu, București, 2007.

- Theodoru Gr., *Tratat de drept procesual penal*, ed. a 3-a, Editura Hamangiu, București, 2013.
- Udroiu M. (coord.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, Vol. 1, Editura C. H. BECK, București, 2015.
- Volonciu N., *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Vol. I, Editura Paideia, București, 1993.
- Гриненко А. В., *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный*, Издательство ЭКСМО, Москва, 2006.
- Кобликов А. С. (ред.), *Учебник уголовного процесса*, Издательство СПАРК. Москва, 1995.
- Лупинская П. А. (ред.), *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*. 3-е изд., Издательство ЮРИСТЪ, Москва, 2001.

